

VJESNIK HA U RIJECI I PAZINU XXIII, 1980, I XXIV, 1981.

Prvi od ova dva broja je jubilarni u povodu 20 godina rada HA u Pazinu i 50 godina rada arhiva u Rijeci, pa po strukturi priloga odudara od redovitog broja (24) te će biti odvojeno prikazan.

XXIII. B. Stulli, Pregled povijesnog razvitka zaštite arhivalija na područjima historijskih arhiva u Pazinu i Rijeci, 11—44. U opširnoj studiji sabrao je i obradio: prve vijesti u statutima pojedinih istarskih komuna iz srednjeg vijeka o brizi za arhivsku tj. registraturnu građu; sporadične podatke iz kasnijih stoljeća do perioda kada se na te krajeve proteže francuska uprava 1797—1814. i dakako francuski zakoni, tada najsvremeniji, o zaštiti arhivske baštine; više teoretske zasade s kraja XIX st. u Austriji; pogubno djelovanje po arhivsku građu, napose one s hrvatskim obilježjem, talijanskog iredentističkog društva Società Istriana di Archeologia e storia patria; posljedice restitucijskih zahvata Kraljevine Italije spram Republike Austrije i opet mimoilaženje arhivske građe Istre koja nije talijanska, što i poslije II svjetskog rata onemogućuje njihovu restituciju. Najdragocjeniji materijal koji je doživio tu sudbinu svakako je glagoljaški.

D. Vlahov, Historijski arhiv Pazin (Osnivanje, razvoj i perspektiva), 45—53, priredio je i dopunio bilješkama svoj referat koji je bio namijenjen Društvu arhivskih radnika zajednice općina Rijeke, Pazin, sa savjetovanja održanog u Opatiji 1978, u kojem daje bitne podatke o HA Pazin, ali bez objašnjenja, što je utjecalo na odluku da se 1957/58. za sjedište izabere Pazin umjesto predviđene Pule.

Lj. Petrović, Razvoj i perspektive Historijskog arhiva u Rijeci, 55—62. Prvi dio naslova pokriven je s nepune dvije stranice, a preostali prostor posvećen organizacijskim promjenama vanjskih okvira u kojima je HAR djelovao, te opisu pokušaja za dobivanje nove zgrade arhiva i brojnom jačanju stručnih radnika.

J. Jelenić i Lj. Radaljčić, Pregled arhivskih fondova i zbirki u Historijskom arhivu u Pazinu, 65—101. Autori su sačinili pregled građe prema usvojenom obrascu — dakako, poštujući specifičnost građe — za područje Jugoslavije; javna uprava, sudstvo, društvene službe, vjerske organizacije, razni fondovi i zbirke.

N. Crnković, M. Hinić, I. Krota i I. Zurak, Arhivski fondovi i zbirke u Historijskom arhivu Rijeka, 103—196. Ovaj pregled fondova i zbirki skraćen je u odnosu na Vodič Historijskog arhiva Rijeka Pazin — Rijeka 1980. Kao i Vodiču, specifičnost mu je skupina predstavništva stranih država. Ostaje otvoreno pitanje o smislu donošenja ovog priloga u časopisu kad već postoji opširniji Vodič.*

U narednoj rubrici Izvori za povijest Istre, Rijeke, Gorskog kotara, Hrvatskog primorja i Kvarnerskih otoka u ostalim arhivskim i srodnim ustanovama u Jugoslaviji, 197—282, T. Župančić daje pregled arhivske građe iz Arhiva Jugoslavije; M. Pandžić iz Arhiva Hrvatske; Š. Jurić iz Nacionalne i sveučilišne biblioteke u Zagrebu; V. Hofman iz Arhiva JAZU; Lj. Modrić iz Arhiva IHRPH; E. Umak iz Arhiva Slovenije; M. Adamić iz Arhiva Inštituta za zgodovino delavskega gibanja; Š. Peričić iz Historijskog arhiva u Zadru i tamošnje Naučne biblioteke; D. Božić iz Historijskog arhiva u Splitu; V. Foretić iz Historijskog arhiva u Dubrovniku. A. Senetić daje pregled arhivskih fondova s područja djelovanja Historijskog arhiva Rijeke, a I. Grah i J. Jelenčić pregled građe crkvenih arhiva Istre.

* Iako je u popisu fondova označeno da pregled sadrži i podatke o fondovima i zbirka koje se čuvaju u drugim ustanovama na području Historijskog arhiva Rijeka, ti podaci se ne nalaze u okviru ovog teksta već su izdvojeni u poseban prilog A. Senečića, str. 259—264.

U rubrici *Povijesna građa o Istri, Rijeci, Hrvatskom primorju, Kvarnerskim otocima i Gorskom kotaru* u arhivima izvan Jugoslavije, 283—310 D. Klen je sabrao podatke Centralnoga državnog arhiva u Rimu, Mletačkoga državnog arhiva, Državnog arhiva u Trstu, te Štajerskoga zemaljskog arhiva u Grazu. I. Grah je prikupio podatke o građi riječke regije iz Tajnoga vatikanskog arhiva. Ostali su nepokriveni arhivi u Beču i Budimpešti, te u Kopru i Piranu — što je istaknuto i u predgovoru.

XXIV. A. Giron, Proširena mjesna konferencija organizacije KPH u Sušaku 1941. godine, 11—21, daje u uvodu sažet pregled događaja u Primorju do sredine rujna 1941, upozorivši na neslaganje u literaturi oko datuma osnivanja OK KPH u Crikvenici. Problem datacije javlja se i u objelodanjenom izvoru koji spominje XI mj. 1941, dok je Giron ustvrdio da je to bilo prije 12. XI 1941. Umnoženi materijal sadrži uvodni dio s označenim brojem prisutnih delegata, pozdrave OK KPH za Primorje i odredu »Božo Vidas Vuk«, referat o političkoj situaciji i usvojenu rezoluciju. Dva potonja priloga u biti su ponavljanje i variranje okružnice br. 3 CK KPH.

I. Kovačić, Izvještaj o djelovanju Vojne komande u Rijeci od 27. ožujka do 23. travnja 1941. godine, 23—38, daje u uvodu skicu prilika nakon državnog udara od 27. III 1941. i njegova odraza na vojne mjere koje je poduzela Italija. Objavljuje izvještaj dio kojega je već objavljen (prilog br. 6). Svi prilozi izvještaju nisu sačuvani u Arhivu Vojnoistorijskog instituta u Beogradu, pa iznenađuje da se autor nije potrudio da nađe original u arhivu u Italiji — dakako, ako se sačuvao. O eventualnoj potrazi za originalom ni u uvodu ni u bilješkama nema podataka. Izvještaj je snabdjeven bilješkama, a osvjetljava djelovanje talijanske vojske u aprilskom ratu te njezin ulazak u Sušak i ostale krajeve koje je zaposjela.

D. Vlahov, Dokumenti za povijest partizanskog školstva u Istri, 39—68. Nakon sumarnog pregleda prilika u Istri poslije kapitulacije Italije, koje su bile presudne za mogućnost organiziranja partizanskog školstva, u prvo vrijeme uglavnom na čakavskom dijalektu, autor donosi jedanaest dokumenata od 18. I do 16. VI 1944. nastalih uglavnom radom Prosvjetnog odjela oblasnog NOO-a za Istru.

I. Krota i I. Zurak, Zapisnici skupština Radničkog saveza za Rijeku i njeno područje 1901. i 1902. godine (II dio), 69—92, objavljuju tri zapisnika iz II i III mjeseca 1902. i popis članova ovog saveza, koji obuhvaća 1901. god. 1656, a 1902. god. 1671 ime, ali upozoravaju da je po nekim, za sada još nedovoljno proučenim, dokumentima broj članova bio veći — čak i preko 3000.

Isti autori, Zapisnici Direkcije Radničkog saveza za Rijeku i njeno područje 1901. i 1902. godine, 93—126, objelodanjuju 18 zapisnika od 27. IX 1901. do 20. III 1902. iz kojih se vide djelatnost Saveza, njegovo ustrojstvo, trzavice unutar rukovodstva, uzori za djelovanje i veze s inozemnim radničkim organizacijama.

J. Jelenčić, Korespondencija Giovanni Kobler — Carlo de Franceschi (III dio i završetak), 127—173, objelodanjuje daljnja 33 pisma iz razdoblja od 10. II 1877. do 28. II 1888, te dva pisma J. Volčiću iz 1873. U zaključnim napomenama Jelenčić objašnjava teškoće pri radu, zatim neostvarenu želju da pisma snabdije komentarom i popis pisama Koblerovih de Franceschiju i de Franceschijevih Kobleru.

I. Erceg, O zdravstvenim prilikama u Istri početkom 19. stoljeća, 175—221, objelodanjuje sedam dokumenata iz 1803—1804. i jedan iz 1814. kada Habsburška monarhija, stekavši Istru, izrađuje kvantitativni pregled zdravstvenih potencijala u novim stečevinama. Izvori su dio restituirane građe, a nalaze se u Arhivu Slovenije u Ljubljani.

I. Erceg, Izvori o životu i uređenju u Vinodolu i Gorskom kotaru (doba feudalizma), 223—266, donosi tri raznorodna izvora. Prva dva nalaze se u Arhivu

JAZU, a riječ je o rukopisu Ljudevita Jelačića u kojem daje pregled kroz povijest (rani srednji vijek do početka XIX st.) o povezanosti Gorskog kotara i Vinodola sa središnjom Hrvatskom, a istaknuta je upravno pravna organizacija i udio financijskog odjela u centralne blagajne s tog područja. Drugi objelodanjeni izvor je popis privilegija slobodnjaka Vinodola u rasponu od četiri stoljeća 1468—1829, koji se odnosi na neke obitelji u Grižanima, Bribiru, Selcima, Driveniku i Novom. Treći izvor iz Hofkammer Archiva u Beču daje podatke o naseljavanju 1778—1779. tada pustog Gorskog kotara, točnije Suhe Rečine, i osiguranju egzistencije doseljena pučanstva.

D. Klen, Glagoljske isprave crkveničkog samostana pavlina, 269—286. Nakon sumarnog pregleda i ispravaka historiografije o pavlinskim samostanima donosi s kratkim registima popis glagoljskih isprava samostana iz vremena 1519—1539 (21), latinicom i hrvatskim jezikom pisanih isprava (11) od 1656—1697. koje su zabilježene u katastru crkveničkog samostana iz 1716. i, potvrdivši da je fundaciona isprava samostana iz 1412. falsifikat, pomiče ustanovljenje samostana između 1381. i 1393. U prilogu objavljuje tri glagoljske isprave od 16. I 1521, X 1523. i 1539. Svi izvori nalaze se u Arhivu Hrvatske u Zagrebu.

N. Klaić, Još jednom o Bašćanskoj ploči kao izvoru za vladanje kralja Zvonimira, 287—297, predlažući naoko sitnu izmjenu u čitanju zamjenjujući u petom retku u s i dobiva ličku županiju, a u šestom i sedmom dopunjuje tekst tako da dobiva poslanike Krčana i Vinodolaca. Titulu kralj a ne ban, što bi prema autorici trebalo očekivati, objašnjava kasnijim nastankom i ploče i osorskog Exulteta, tj. nakon Zvonimirove krunidbe u Solinu.

I. Krot, Sumarni inventar arhivskog fonda Kotarskog narodnog odbora Crikvenica (JU-26), 301—333, daje u uvodu inventaru pregled povijesnog razvitka tvoraca fonda od Kotarskog NOO Crikvenica 1943. do Narodnog odbora općine Crikvenica (1955) 1959. Slijedi opis stanja fonda pri preuzimanju i nakon sređivanja. U inventaru nisu navedene posebno količine građe, nego skupno 155 svezaka knjiga i 329 kutija spisa.

D. Klen, Arhiv Baršana i Raklja do njegove propasti 1893. godine, 335—368 daje u opširnom uvodu koji prethodi objavi inventara barbanskog arhiva, koji je 1861. sastavio J. Batel, te popisa sadržaja općinskog, župnog i kaptolskog arhiva u Baršanu — oba se čuvaju u Arhivu JAZU u rukopisnoj ostavštini J. Batela — pregled poznatih odredaba o arhivu, događaja vezanih uz arhiv, raznošenje građe, te konačnu propast u požaru. Tako je ovdje publicirani popis jedina mogućnost za njegovo sumarno upoznavanje.

U posljednjoj rubrici N. Bontempo i J. Leušteć donose saopćenja vezana uz djelatnost Društva arhivskih radnika Zajednice općina Rijeke i Pazina. Slijedi uobičajeni popis knjiga i časopisa koje je arhiv nabavio.

M. Svob

HISTORIJSKI PRILOZI U ČASOPISU »K A J« 1972—82.

Kada smo prije nešto više od deset godina skrenuli pažnju čitalaca na »časopis za kulturu i prosvjetu« koji je 1968 pokrenuo Stjepan Draganić pod imenom »Kaj« (usp. HZ XXIII—XXIV, 1970—71, 543—545), mogli smo konstatirati da je neumornom i požrtvovnom uredniku doskora uspjelo taj mjesečnik podići na zavidnu visinu — dakako, u skladu sa svrhom koju mu je namijenio. Uspio je također da mu do 1978. osigura razmjerno čvrstu materijalnu podlogu i redovito izlaženje. Iako je časopis u našoj kajkavskoj sredini bio dobro primljen, ipak je

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

IZDAVAČ: Savez povijesnih društava Hrvatske

REDAKCIJSKI ODBOR

Ivan KAMPUŠ
Bernard STULLI
Jaroslav ŠIDAK

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Jaroslav ŠIDAK

KOREKTOR

Branko ERDELJAC

Adresa uredništva:

Savez povijesnih društava Hrvatske
Zagreb, Filozofski fakultet, Ul. Đure Salaja 3
Časopis izlazi jednom godišnje

Pretplate i narudžbe šalžite na adresu:

Savez povijesnih društava Hrvatske, Zagreb, Krčka 1
Cijena ovog broja iznosi 500 din.

Izdavanje časopisa sufinancira

Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SRH — VII.
Tisak Štamparskog zavoda »Ognjen Prica« u Zagrebu — travanj 1984.